

De forskellige Brugsstørrelsers Økonomi — privat og samfundsmæssigt — under skiftende Konjunkturer*).

Af Forstander *K. Møller*, Hammerum.

Det stillede Emne er behandlet af mange ud fra vidt forskellige Synspunkter. Det er saa omfattende, at det er umuligt for nogen at gaa saadan ind paa alle Emnets Sider, at ingen er glemt. De Svar, der gives her, vil dels bero paa en Bearbejdelse af Regnskabsresultater fra en svunden Tid og dels paa en Vurdering af Samfundsforholdenes Indflydelse paa disse. Uvilkaarligt vil man da søge at forlænge disse Linier ud i Fremtiden, da et Svar, der kun gælder til i Dag, egentlig har mistet sin Værdi ved Fremkomsten — og dog bliver maaske baade de produktionsmæssige, de afsætningsmæssige og de økonomireguleringende Samfundsforhold helt anderledes i Fremtiden, end vi venter. — Endelig kan der godt være en stor Forskel paa, hvorledes de samfundsmæssige Forhold virker paa Landbruget, og hvorledes dette paavirker Samfundet.

Alligevel er der ikke andet at gøre end søge at finde nogle Hovedlinier, der kan formodes at have varig Gyl-dighed.

Det regnskabsmæssige Materiale maa hovedsagelig skaffes fra Det landøkonomiske Driftsbureaus aarlige Beretninger. Imod dette Materiale indvendes, at det er for gunstigt, da baade Avl, Mælkeudbytte — og dermed hele Omsætningen — ligger højere for disse Brug end for danske Landbrug i Almindelighed, som det ogsaa hvert Aar

*) Foredrag ved Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Sommermøde paa Hindsgavl 22.—24. Juni 1942.

anføres af Bureauet, men der er ikke andet Materiale til Raadighed.

Endelig betyder det ved en Sammenligning som denne mere, om det er nogenlunde den samme „Skævhed“ i alle Ejendomsstørrelser, men det lader sig ikke gøre med Sikkerhed at paavise, om dette er Tilfældet. Skattestatistikken er ikke paalidelig nok til dette Brug og viser kun, at de regnskabsførende Brug visse Aar staar højere i Skattestatistikken — enkelte Aar lavere — end samtlige Brug. Nærmest synes de regnskabsmæssige og skattemæssige Resultater at ligge hinanden for de største Brug — vel sagtens fordi der er flest i denne Gruppe, der virkelig fører Bog og møder med samme Resultat to Steder.

Trods alle disse Forbehold er Driftsbureauets Materiale meget værdifuldt — ja uundværligt — det vilde savnes haardt, hvis det ikke laa der.

I. Ejendomsstørrelserne og Driftøkonomien.

Tabel 1 viser Ejendomsfordelingen i Danmark.

Tabel 1. Ejendommenes Antal og Fordeling.								
Størr. i ha	1—3	3—10	10—20	20—30	30—50	50—120	o. 120	Ialt
Fordeling	26166	73522	45882	26898	21317	9168	1397	204350
Tdr. Hartk.	u. 1/4	1/4—1	1—2	2—4	4—12	12—24	o. 24	Ialt
	32508	78252	37897	28912	24731	1416	634	204350

I det lange Løb faar de samfundsmæssigt set gode eller mindre gode Sider ved de forskellige Ejendomsstørrelser kun Betydning, hvis Ejendommenes Privatøkonomi er saadan, at der er nogle, der vil drive Ejendommen — derfor er Privatøkonomien for den enkelte til enhver Tid Nummer 1, og den er det i det lange Løb ogsaa for Samfundet.

Den, der vil overtage en Landejendom, møder først et Kapitalkrav. Tabel 2 belyser Størrelsen af dette for 4 Brugstyper. Pr. ha er der paa de mindre Ejendomme større Bygninger, flere Redskaber og større Besætninger, saa Handelsværdien for Husmandsbruget pr. ha ligger fra

Tabel 2. Handelsværdi 1939
(Driftsbureauet).

	u. 10 ha	10—20 ha	30—50 ha	over 100 ha
Kr. pr. ha	3895	2890	2394	2087
Kr. pr. Brug ..	22370	46240	90972	398617

1¼ til op mod 2 Gange saa højt som for Bønderbrug eller Herregaard. Det er saaledes relativt ret dyrt at erhverve en mindre Ejendom, men Manden med den beskedne Kapital maa holde sig til det mindre Brug, da der absolut set ved Køb af Ejendom er stærkt stigende Kapitalkrav ved stigende Ejendomsstørrelse.

Drejer det sig om Oprettelsen af nye Ejendomme, kan Tabel 3 (nogle Undersøgelser og Beregninger foretaget af Forf. 1937—38) give Oplysning om Prisen paa Bygninger og Inventar, og Tallene viser, hvad Landbruget maa yde Samfundet i en saadan Situation, da Bygge- og Redskabspriser absolut ikke bestemmes af Landmanden.

Tabel 3. Bygeomkostninger — Avlsbygninger 1938.

	20 Tdr. Land	60 Tdr. Land	160 Tdr. Land
m ² bebygget Areal . . .	470	745	1350
Kr. ialt	23500	37250	67500
Komplet Bestand af Inventar koster:			
Kr.	11635	16470	36645

Hvorledes har saa de forskellige Brugsstørrelser svaret sig?

Vi er vant til at udtrykke det ved Hjælp af Forrentningsprocenten. Man fastlægger en Løn for Brugeren og hans Families rent legemlige Arbejde, saaledes som man maatte betale Lønnen til fremmed Hjælp, hvis en saadan holdtes i Stedet. Til denne Løn for Kropsarbejde lægges den saakaldte Driftslederløn. Efter at Ejeren saaledes — paa Papiret — er aflønnet, undersøger man, hvad der bliver tilbage, naar alle andre Udgifter undtagen Renten er betalt. Sættes denne Rest i Forhold til enten den bogførte Landbrugskapital eller Handelsværdien, faas Forrentnings-

procenten — den Rente, Landbruget under de givne Kaar kan præstere. — Mange, der bruger Tallet, aner ikke meget om, hvordan det er fundet, og det er et noget snørklet Udtryk — som vi imidlertid har og beholder. — Talteknisk er Udtrykket for saa vidt godt, fordi man ved Regnskabsstatistik arbejder med de saakaldte aritmetiske Tal, d. v. s. 1 ha af hver Ejendom som Grundlag for Gennemsnitstal. Bruttoudbytte, Driftsomkostninger og Nettoudbytte bliver paa den Maade lovlige store — altsaa forkerte — men det gør Landbrugskapitalen ogsaa, og dermed ophæves Fejlen. — Arbejder man med andre Udtryk for Rentabilitet, f. Eks. Arbejdsfortjenesten, er denne faktisk mindre korrekt, men tegner et klarere Billede af, hvad Ejeren eller Brugeren har faaet ud af sin Bedrift.

Tabel 4 viser, hvorledes Forrentningsprocenten har været, og det forbavser egentlig mest at se, at Udslagene

Tabel 4. Forrentningsprocent af Handelsværdien.

	1939—40	1938—39	1930—33	1935/36 —39/40	1916/17 —39/40
Under 10 ha ...	3,1	3,4	0,6	2,6	3,1
10— 20 " ...	3,8	3,7	0,7	3,2	4,0
30— 50 " ...	4,2	3,6	0,7	3,5	4,1
Over 100 " ...	5,6	2,2	0,4	4,0	4,0
Alle Ejendomme	3,8	3,5		3,2	3,9

mellem de forskellige Ejendomsstørrelser i samme Aar ikke er større. I Gennemsnit for alle Aarene 1917—40 er Forrentningsprocenten kun 4 — hvilket jo vil sige, at den, der skyldte det hele væk, kun havde sin beregnede Løn til 1) Livets Ophold, 2) til Afdrag paa Gæld og Betaling af personlig Skat, samt 3) til Forbedringer og Udvidelser i Bedriften.

Det lod sig ikke gøre at præstere alt dette af de 4 pCt. Det lod sig ikke engang gøre, selv om Landmanden afskrev Renten af den i Bedriften investerede Kapital, og man ser derfor ogsaa i disse Aar med den enorme Produktionsudvidelse, at Landbrugets Gældsbyrde er øget stærkt.

Nu følger det egentlig af sig selv, at Forrentningsprocenten kun er et godt Udtryk de forskellige Ejendomsstørrelser imellem, hvis der ikke ved samme Forrentningsprocent sker en Forskydning af den beregnede Løn, der ændrer Forholdet mellem Ejendommene. —

Tabel 5. Forrentningsprocent sammenlignet med Arbejdsfortjenesten.

	1927—28				1928—29			
	6 ha	16 ha	38 ha	210 ha	6 ha	16 ha	38 ha	210 ha
<i>Nettoudbytte:</i>								
Kr. pr. ha	49	50	35	32	199	145	136	121
Forrentnings-pCt.	1,5	2,1	1,6	1,6	6,2	6,1	6,2	6,4
<i>Arbejdsfortjeneste:</i>								
Kr. pr. ha	247	85	16	÷ 28	375	181	119	60
pr. Ejendom	1482	1360	608	÷ 5880	2250	2896	4522	12600

Men dette kan ske, og til Belysning heraf tjener Tabel 5 med Kriseaaret 1927—28 og det paafølgende gode Aar. Arbejdsfortjenesten er beregnet paa den Maade, at der som Driftsudgift er beregnet ca. 5 pCt. Rente af den bogførte Kapital — sammen med alle andre Udgifter, og der er ingen Løn beregnet Brugeren. Resten er saa virkelig det, Familien kan faa for sit Arbejde, og som er til Raadighed for de førnævnte Formaal.

Tabel 6 viser, hvorledes Chance og Risiko — maalt gennem Arbejdsfortjenesten pr. Brug — har været fra 1917 til 1940. — Husmandsbrugenes Gennemsnitstal naar aldrig i disse Aar over en Arbejdsfortjeneste paa 4000 Kr. — Paa den anden Side er det kun ganske faa Aar — 1930—33, da Arbejdsfortjenesten glider under Eksistensminimum for en Familie. Risikoen i Kriseaarene 1925—28 og 1930—33 har været noget større i Bondebrugene — det lille gik vel ca. 3 000 baglæns i 1925—28 og ca. 5 000 tilbage i Kapital i 1930—33 — det større henholdsvis 8 à 10 000 Kr. saavel 1925—28 som 1930—33 — men Herregaarden satte henholdsvis godt 50 000 Kr. til baade i 1925—28 og 1930—33.

Den, der erhverver sig en lille Ejendom, faar en Ar-

Tabel 6. Arbejdsfortjeneste i Kr. pr. Ejendom.

Aar	Gennemsnit 6,2 ha	15,4 ha	38,3 ha	202,8 ha
1917—18	2081	3972	7448	2346
18—19	3914	5851	10445	44073
19—20	3534	5177	9001	36564
20—21	3769	4358	7163	13421
21—22	1624	964	525	÷ 8942
22—23	2326	3229	4763	4904
23—24	3068	4243	6490	19166
24—25	3357	4621	7849	21650
25—26	1868	1448	342	÷ 16308
26—27	1589	1263	÷ 38	÷ 11556
27—28	1433	1318	610	÷ 5897
28—29	2288	2806	4534	12276
29—30	2319	2710	3524	3551
30—31	1203	714	÷ 656	÷ 12747
31—32	708	÷ 92	÷ 1284	÷ 15580
32—33	1216	1432	1803	÷ 3182
33—34	1437	1525	2150	756
34—35	1528	1814	2464	2345
35—36	1670	2110	2688	4160
36—37	1353	1525	1733	1153
37—38	1723	2295	3332	6003
38—39	1997	2415	3002	2246
39—40	2131	2667	3903	12389
Gennemsnit af Tallene	2093	2538	3556	4904

bejdsplads, og Arbejdsfortjenesten gaar sjældent saa forfærdelig meget højere, end den kunde gaa, hvis vedkommende i samme Periode var Arbejder ved vellønnet Arbejdsmandsarbejde, og Risikoen for at komme til at udføre ulønnet Arbejde — at blive arbejdsløs — pengemæssigt set, har været ret ringe.

I de anførte Bønderbrug er der ikke mere Tale om en Arbejdsplads alene, men ogsaa om en Forretning. Risikomentet øges i Forhold til det mindre Brug, men dog ikke mere, end et Flertal af Jordbrugere, hvis de frit kunde vælge Ejendomsstørrelse, vilde tage Risikoen for tillige at faa de noget større Chancer.

At der ligger udprægede Chancer gemt i Herregaardsdrift, er hævet over enhver Tvivl, men Tallene viser, at

der ogsaa har ligget en meget stor Risiko, og Driften af en Herregaard kræver ved Siden af Landmandstalent ogsaa Forretningstalent i endnu højere Grad en Driften af et mindre Brug.

II. Hvorfor har de økonomiske Vilkaar nu ligget saadan for de forskellige Bedrifter?

Herom kan en Talbearbejdelse sige noget. Tabel 7 a viser, hvorledes den jyske Regnskabsberetnings Brug delt i 3 Dele efter Forrentningsprocent tydeligt taler til Gunst for den store Produktion.

Tabel 7. Produktionens Størrelse og Rentabiliteten.

a. Jyske Landboforeninger 1939—40.

	Bedste Trediedel	Mellemste Trediedel	Ringeste Trediedel
Forrentningsprocent	8,2	4,7	1,9
Bruttoudbytte, Kr. pr. ha	759	637	563
Driftsomkostninger, Kr. pr. ha ..	594	543	526
Nettoudbytte, Kr. pr. ha	165	94	37
Arbejdsfortjeneste pr. Ejendom*)	5126	3159	1302
Landbrugskapital, Kr. pr. ha ...	2011	2005	1987

*) vejede Middeltal.

(Tabellen fortsættes næste Side.)

Det samme gør paa en meget kraftig Maade Tabel 7 b for Kriseaarene 1925—28 og det gode Aar 1938—39. Deles Brugene inden for hver Størrelsesgruppe i 2 Dele, eftersom Forrentningsprocenten er over eller under Gennemsnit, ses en enorm Forskel i Forrentningen. I Husmandsbruget er der en Afstand mellem Forrentningsprocenten for den bedste og den ringeste Halvdel paa 7 og paa Herregaardene 5; de øvrige Brug ligger derimellem. Husmandsbruget, der repræsenterer den gode Halvdel, har produceret for 1 300 Kr. mere end ringeste Halvdel — og den bedste Halvdel af Herregaardene har produceret for 13 800 Kr. mere end den anden — i begge Tilfælde er Indkøb af Fodermidler og Kunstgødning først trukket fra.

Tallenes Tale er tydelig — selv i Krisetider var den store Produktion mest lønnende!

b. *Driftsbureauets Hovedtabeller for 3 Aar, 1925—28, delt efter Forrentningsprocent af bogført Værdi.*

Brug	Antal Regnskabsbrugs-	Over Gennemsnit				Under Gennemsnit					
		Kr. pr. ha					Kr. pr. ha				
		Bruttoudb.	Fodermidl.	Udsæd og Gødning	Forrentning pCt.	Bruttoudb.	Fodermidl.	Udsæd og Gødning	Forrentning pCt.		
Under 10 ha	210	1408	524	62	5,3	194	1147	480	59	1,7	
10—20 "	166	937	302	59	4,8	145	739	259	51	1,0	
20—30 "	230	814	247	54	4,1	189	729	247	56	0,7	
30—50 "	257	732	212	53	3,8	269	636	205	53	0,9	
50—100 "	130	635	178	52	3,7	151	548	163	59	1,1	
Over 100 "	77	556	119	58	3,6	79	504	125	69	1,4	

*Det samme for det ret gode Landbrugsaar 1938—39.
Forrentningsprocent 4,5.*

Brug	4,5 pCt. og derover					Under 4,5 pCt.				
	Antal	Bruttoudb.	Fodermidl.	Udsæd og Gødning	Forrentning pCt.	Antal	Bruttoudb.	Fodermidl.	Udsæd og Gødning	Forrentning pCt.
Under 10 ha	101	1131	232	30	7,7	96	884	192	26	1,5
10—20 "	91	779	133	31	7,6	84	670	106	28	2,2
20—30 "	81	711	104	28	7,4	88	569	82	26	2,1
30—50 "	86	628	85	28	6,9	105	526	71	25	2,3
50—100 "	43	583	67	30	6,5	58	446	51	26	2,2
Over 100 "	10	529	54	38	6,3	34	439	46	35	2,2

Men samtidig leverer Tallene et afgørende Bevis for, at der produceres mest pr. Arealenhed paa de mindre Brug, og at Produktionen aftager med stigende Ejendomsstørrelse. —

Dette er saaledes en af Aarsagerne til, at Risikomomentet under vanskelige Konjunkturer har været mindst i de mindre Brug.

Men det er ikke den eneste Aarsag. Et økonomisk Resultat fremkommer under Sammenspil mellem Indtægter og Udgifter, og Udgiftssiden for Landbruget falder i følgende Hovedposter: 1) Løn, 2) Vareforbrug af Foderstoffer, Kunstgødning m. m., 3) Vedligeholdelse og 4) Andre Omkostninger, Skatter, Forsikringer m. m. — Studerer man disse Udgifters Bevægelse, ser man, at Udgiften til Foderstoffer og Gødning faktisk altid gik mindst lige saa meget ned, som Landbrugets Priser paa Salgsvarerne faldt

— og det er derfor ikke denne Gruppe af Udgifter, der tyn-
ger Budgettet. — Skatter, Forsikringer, Elektricitet m. v.
har haft en meget lille Tendens til at dale, naar Landbru-
gets Indtægter var faldende, men derimod er Lønninger og
Vedligeholdelse underkastet en vis Variation — dog for-
skellig fra de mindre Ejendomme og Bondebruget paa den
ene Side og de store Gaarde paa den anden. — Forholdet
belyses i Tabel 8. Tallene viser, at Samfundsafhængigheden

Tabel 8. Samfundsafhængighed.

	Folkehold		Bespa- relse	Vedligeh.		Bespa- relse	Samlet Bespa- relse
	Kr. pr. ha			Kr. pr. ha			
	29—30	31—32		29—30	31—32		
Under 10 ha	76	51	25	92	71	21	46
10— 20 "	116	89	27	78	56	22	49
30— 50 "	131	106	25	64	44	20	45
Over 100 "	136	128	8	60	50	10	18

er størst paa de store Ejendomme; paa Husmandsbrug og
Bønderbrug kan man fra Normalaaret 1929—30 til Krise-
aaret 1931—32 — altsaa i Løbet af 2 Aar — bringe Om-
kostningerne til Folkehold og Vedligeholdelse ca. 30 Kr.
— svarende til ca. 1,5 pCt. Forskel i Forrentningsprocen-
ten — længere ned pr. ha end Herregaardene, et Forhold,
der i en Krisetid er meget væsentligt. Det er karakteristisk,
at man gennem Størrelsesgrupperne op til det jævnt store
Bondebrug formaar at gøre sig mere „samfundsuafhæn-
gig“ paa de nævnte Omraader.

Noget lignende sker imidlertid paa mange andre Om-
raader, der ikke indgaar fuldtud i disse Tal, nemlig gen-
nem alle Nyanskaffelser af Maskiner, Byggeri o. l., der
erhverves for dyrt under nedadgaende Landbrugskon-
junkturer, og hvis Afskrivning først kommer til Udtryk
gennem en længere Regnskabsperiode. Her kan de min-
dre Brug bedre „spare“.

Som Eksempel paa, at Prisniveauet i andre Erhverv ikke
følger Prisudviklingen paa Landbrugets Salgsvarer, tjener
Tabel 10, der viser, at Lønningerne i Hovedstaden faktisk
er konstante fra 1928 til 1932, medens Landbrugets Pris-

Tabel 9. Forrentningsprocent og Arbejdsløshed.*)

	1922/25	25/28	28/30	30/33	33/36	36/39
Forrentnings-pCt.	8	2	6	1	4	4
pCt. ledige organis. Arbejdere	14	20	16	24	20	21

*) beregnet i hele Tal til et Radioforedrag.

indeks falder fra 134 til 77. Eksemplet skal ikke bruges til uden videre at lægge hele Skylden for et saadant Misforhold paa Arbejdernes Organisationer — der er mange andre Erhvervsgrupper i vort Samfund, der staar paa samme Maade. Men det er helt galt, al den Stund Landbrugets Produkter er en væsentlig Forbrugsfaktor i ethvert Hjem, og saaledes ogsaa er med til at bestemme „Pengebehovet“ i Hjemmene.

Det store Landbrug — Proprietærgaarden og Herregaarden — kan vanskeligere væрге sig mod dette, fordi det hele har et noget mere automatisk Præg og er ret stærkt mekaniseret. — Det mindre Landbrugs og Bondebrugets Svar er udtrykt i Tabel 9: Sparsommeligheden — paa-

Tabel 10. Lønninger til Haandværk og Industri og Landbrugets Priser.

	1914	1925	1928	1932	1939
Faglærte og ufagl. - Øre pr. Time	55	165	139	138	156
Forholdstal, naar 1914 er = 100	100	300	253	251	284
	1909/14	24/25	27/28	31/32	39/40
Indekstal for Landbrugsprodukter	100	233	134	77	140

tvunget af Forholdene, som den fremgik af Tabel 8 — i Forening med en vidtgaende Sparsommelighed i Privatforbruget. Det er Landbrugets Reaktion overfor et for højt Omkostningsniveau og har udstrakt Arbejdsløshed til Følge.

Privatøkonomiske og samfundsmæssige Traade tvindes saaledes sammen, og de bestemmer i høj Grad Landmandens økonomiske Kaar og indvirker tillige paa den Forskel, der er mellem Brug af forskellig Størrelse under vekslende Konjunkturer.

III. Hvilke Synspunkter kan Samfundet anlægge i Spørgsmaalet „Ejendomsstørrelser“?

Samfundets økonomiske Ønsker maa gaa ud paa, at saa mange som muligt opnaar den bedst mulige Levestandard, og at der er Beskæftigelse til alle de Hænder, der er i Landet. — En saadan Betragtningssaaede vil være rimelig, men her maa Samfundet — Regeringsmagten — saavel som Organisationerne vogte sig for at anlægge for kortfristede Synspunkter eller Maalinger.

I et raastoffattigt Land som Danmark spiller det en stor Rolle at have Byttevarer, ved Hjælp af hvilke alt det, vi enten mangler eller gerne vil anvende, kan erhverves. Oftest har det været saadan, at det, vi producerede, kunde afsættes, og at en stor Produktion af Landbrugsprodukter saaledes bidrog til, at vor Levestandard kunde hæves. Ud fra en saadan Betragtning kan Samfundet være interesseret i en stor Produktion, men da de mindre Brug har den største Produktion pr. Arealenhed (se Tabel 11 a), er Samfundets Interesse for disse ogsaa forstaaelig.

Dertil kommer, at Arbejdsløsheden snart gennem en lang Aarrække er et af de alvorligste Samfundsproblemer. At Produktionen er størst i de mindre Brug, betyder samtidig, at der pr. Arealenhed beskæftiges de fleste Hænder (Tabel 11 b). Udstykning synes saaledes at være et Middel til Formindskelse af Arbejdsløsheden.

Det fremførte taler i høj Grad til Fordel for Udstykning, men der er alligevel nogle „men“ ved Sagen.

Desværre har vi oplevet Perioder, hvor det var vanskeligt at afsætte Landbrugets Produkter. En øget Udstykning vil yderligere ensidiggøre vor Landbrugsproduktion, og da Husdyrbruget giver meget Arbejde, forudsætter arbejdskrævende Rodfrugt- og Kartoffelafgrøder o. s. v., vil en gennemført Udstykning (se Tabel 11 c) flerdoble vor Husdyrproduktion, og dette kan skabe afsætningsmæssige Vanskeligheder af større Dimensioner end hidtil.

En Generation, der har oplevet to Verdenskrige, bør vel ogsaa have svært ved at undlade en Overvejelse af, hvad

Tabel 11. Produktion og Beskæftigelse.

a. Bruttoudbytte ÷ Vareindkøb. Kr. pr. ha.				
	u. 10 ha	10—20 ha	30—50 ha	o. 100 ha
1931—32	470	312	268	258
1938—39	692	516	423	363
b. Beskæftigelse.				
Personer pr. 100 ha	20,2	13,5	10,3	9,2
c. Arealbenyttelse m. m.				
1. pCt. Korn	44	44	43	45
2. pCt. Roer, Kartofler	21	18	15	11
3. pCt. Græs	33	36	39	35
4. pCt. andre Afgrøder	2	2	3	9
5. Avl i F. E. pr. ha	4962	4402	4150	3684
6. Salg af Planteprod., Kr. pr. ha	41	52	74	175
d. Besætningsstørrelse og Ydelse.				
1. Arbejdsheste pr. 100 ha	28	15	13	8
2. Køer pr. 100 ha	85	67	53	41
3. Ungkvæg pr. 100 ha	62	63	60	43
4. kg Mælk pr. Ko	3824	3729	3563	3450
5. Svin pr. 100 ha	123	106	84	45
6. F. E. pr. Svin 38—39	484	484	500	488
7. F. E. pr. Svin 28—29	409	433	433	495

en vidtgaaende Udstykning vil betyde for Landet og for Landbruget i slige Situationer. I et udstykket Danmark skal der i givet Tilfælde meget hurtig ske en stærk Reduktion af Husdyrbestanden for at sikre Folkets Ernæring gennem tilstrækkelige Kornarealer. Reduktionen og den senere Oparbejdelse vil være tabgivende for Landbruget og rummer Konfliktstof for Samfundet.

I Arbejdsspørgsmaalet maa det heller ikke overses, at nok er Beskæftigelsen pr. Arealenhet størst i de mindre Brug, men Produktionen pr. Mand er størst i de større Brug. Forholdet kunde jo blive saadan, at alle Hænder igen kunde finde Beskæftigelse paa naturlig Maade, og da vil Samfundet naturligt spørge om, hvorledes den største Produktion pr. Arbejder skabes — og ikke hvordan der skabes mest Arbejde. Alene Udviklingen af Befolknings-

spørgsmaalet med Forskydningen mellem Aldersklasserne kan føre os i den Retning.

Endelig kan man ikke uden videre sige, at Produktionen pr. Arealenhed — eller pr. Dyr — nødvendigvis skal være mindre i de større Brug end i de mindre. Tallene har kun fortalt, at saadan er det, men Aarsagerne er mange, Samfundsafhængighed, Risiko o. s. v. — men Forhold, som Fremtiden maaske flytter noget omkring paa, og paa flere Omraader gerne skulde forbedre.

Naar Samfund, Regeringsmagt eller Organisationer lægger Fremtidens Retningslinier for Danmarks Jordfordeling, bør man saaledes ikke tænke „for kort“ eller for ensidigt, for der ligger baade for Erhvervet og for Samfundet en Styrke i en vis Alsidighed.

Alligevel taler mange økonomiske Grunde for, at ogsaa Fremtiden vil faa sin Udstykning. Men desuden maa det endelig ikke overses, at der næppe ret mange andre Steder findes saa gode Betingelser for Børn og unge at vokse op under som i Familiebruget. Det kan give Arbejde og Beskæftigelse, der passer til Kræfterne i en tidlig Alder, og der vil gro Kærlighed til Jord, Dyr og Erhverv frem i mange Sind. De noget større Brug kan regne med fortrinlige Medhjælpere fra saadanne Hjem. Ikke mindst de Brug, der er saa store, at de konfirmerede unge kan faa Lov at blive hjemme et Aar eller to, er værdifulde i denne Forbindelse.

Skulde det hænde, at Livsgoderne Verden over blev bedre fordelt, og at Samhandel, Samarbejde og Tillid traadte i Stedet for Mistillid, Krig eller væbnet Fred, træder sandsynligvis hele Arbejdsspørgsmaalet i Danmark ind i en anden Fase, hvor Produktionen pr. Mand spiller en afgørende Rolle som alt nævnt, og det vil paavirke vore Jordfordelingsønsker.

Under alle Omstændigheder bør Fremtidens Danmark søge fjernet den Stivhed over Prisniveau og Lønforhold, der i de svundne Aar gjorde Arbejdet saa vanskeligt for Eksporterhvervene, der ikke i det lange Løb kan leve med

Salgspriser, Udlandet bestemmer, og et Omkostningsniveau, Indlandet i stor Udstrækning bestemmer, uafhængigt af Eksporterhvervenes Salgspriser. En Rettelse paa dette Omraade vil gavne alle Landbrug, men mest de større Brug, der ikke i saa høj Grad som Familiebrugene evnede at gøre sig uafhængige af Samfundets Prisniveau.

Der bør i Danmarks Jordpolitik ikke begaas overilede Handlinger. Jorden er dyrt Eje for Danmark, og det bliver hver Generations Opgave at forvalte den vel.
